

HALİT ZİYA UŞAKLIGİL • Mai ve Siyah

İletişim Yayınları 2593 • İletişim Klasikleri 116
ISBN-13: 978-975-05-2354-0
© 2018 İletişim Yayıncılık A. Ş.
1. BASKI 2018, İstanbul

DIZI YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge
YAYINA HAZIRLAYAN Emre Bayın
KAPAK Suat Aysu
KAPAK RESMİ Diran Çırakyan
UYGULAMA Hüsnu Abbas
DÜZELTİ Celal Galip

BASKI Ayhan Matbaası • SERTİFİKA NO. 22749
Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırım Caddesi, Gelincik Sokak, No: 6/3
Bağcılar, İstanbul Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit • SERTİFİKA NO. 11935
Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırım Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları • SERTİFİKA NO. 10721
Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

HALİT ZİYA UŞAKLIGİL

Mai ve Siyah

YAYINA HAZIRLAYAN
Seval Şahin

SADELEŞTİRİLMİŞ BASIM

ORHAN KOÇAK'IN SONSÖZÜYLE

HALİT ZİYA UŞAKLIGİL 1865'te İstanbul'da doğdu. Uşak'ın Helvacızadeler adıyla bilinen eski bir ailesine mensup dedesi aynı zamanda bir halı tüccarıdır. Babası Hacı Halil Efendi, babasının halı mağazasında çalışan bir "fikir ve his" adamıdır. Annesi Kayserili Hacı Bey ailesinden Behiye Hanım'dır. 10 yaşına kadar İstanbul'da, 24 yaşına kadar ise İzmir'de yaşar. İlk eğitimine Mercan Mahalle Mektebi'nde, Saraçhane Sıbyan Mektebi'nde ve Fatih Askeri Rüşdiyesi'nde devam eder. Bu yıllarda babası ve dedesiyle Gedikpaşa'ya sık sık gider ve tiyatro onu çok etkiler. Aile 1878 Mart ayında İzmir'e gelir. Halit Ziya, evde Fransızca dersleri alır; Ahmet Mithat'ın, Namık Kemal'in, Recaizade Ekrem'in, Abdülhak Hamit'in eserlerini okur. Bir süre İzmir Rüşdiyesi'ne devam eder, ancak 1880'de İzmir'deki Mechtariste rahiplerin okuluna gönderilir. Okulda Fransızca ile birlikte İtalyanca öğrenir. 1883 yılında okulu bitirir. Bir yandan İngilizce özel dersler alır, Almanca öğrenir. İtalyan ve Fransız operet kumpanyalarının oyunlarını izler, İzmir'in tanınmış hanendesi Wideman'dan müzik dersleri almaya başlar. Uşakızade Mehmet Halit imzasıyla *Hazine-i Evrak*'ta 3 Mart 1883'te ilk yazısı yayımlanır. Tefvik Nevzat ve Bıçakçızade İsmail Hakkı ile 1 Mart - 15 Ağustos 1884 tarihleri arasında *Nevruz*'u çıkarır. Burada Alfred de Musset ve Victor Hugo gibi Fransız romantiklerinden çeviriler yapar. Dergide ayrıca bilimsel yazılar da kaleme alır. İzmir Rüşdiyesi'nde Fransızca öğretmenliği yapmaya başlar, sonradan bu okulda Türkçe ve edebiyat dersleri de verir. Burada verdiği dersleri *Kavaid-i Lisan-ı Türkî* (1866), *Fransızca Muallimi* adlarıyla kitap halinde yayımlar. 13 Kasım 1866'da Tefvik Nevzat ile *Hizmet*'i çıkarır. Burada çeviri, mensur şiir, fen ve edebiyata dair makaleler yayımlar. *Sefile*, *Bir Muhtıranın Son Yaprakları*, *Heyhat*, *Deli*, *Bu muydu?*, *Bir İzdıvıcın Tarih-i Muasakası* bu devre ait eserleridir. 1886-1887 yılları arasında aynı dergide *Mensur Şiirler*'ini yayımlar, "Küçük Kitaplar" başlığı altında eserlerini basar. 1889'da evlenir, ilk çocuğu Vedide'yi kaybeder. Osmanlı Bankası'ndaki memurluğunun ardından Vilayet Mesalih-i Ecnabiye'de baş kâtip olarak çalışır. 4 Mart 1893'te Reji İdaresi baş kâtiplik görevini kabul ederek İstanbul'a gelir. Buraya geldikten kısa bir süre sonra Muhaberat-ı Türkiye ve Tercüme Kalemi müdürlüğüne getirilir. İstanbul'da Mehmet Rauf, Tefvik Fikret, Ahmet Rasim, Hüseyin Siren, Rıza Tefvik, Cenap Şahabettin gibi dönemin yeniliçti edebiyatçılarıyla bir araya gelir. *Servet-i Fünûn* ve *Mektep* dergilerine yazmaya başlar. İzmir'de yazdığı eserlerin kitap halindeki başlımları yapar. *Servet-i Fünûn*'da tefrika ettiği *Mai* ve *Siyah*, *Aşk-ı Memnû*, ona büyük bir şöhret kazandırır. Bu arada *İhdam* ve *Sabah*'ta da düzenli olarak hikâyeleri yayımlanır. Mesrutiyet'in ilanının ardından Reji komisyonluğuna tayin edilir. Darülfünun-ı Osmani'de Batı edebiyatı ve estetik dersleri verir. 1909'da İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin önerisiyle padişaha baş kâtip olarak teklif edilir. Bu görevde 1912 Temmuzuna kadar kalır. Bu görevin bitiminin ardından Darülfünun'daki derslerine döner. Burada kesintisizle 1919'a kadar verdiği dersleri 1913-1915 yılları arasında kitap halinde yayımlar. Yazdığı oyunlar Darülbeydi'de sahnelenir. 1913'te İttihat ve Terakki Cemiyeti tarafından Maliye Nazırı Cavit Bey'in işini kolaylaştırma zeminini hazırlamak üzere Paris'e gönderilir, buradan Bükreşe geçer. Karacigerindeki rahatsızlık sebebiyle Viyana'ya ve Karlsbad'a, ardından İsviçre ve Fransa'ya geçtikten sonra İstanbul'a geri döner. 1915-1916 yılları arasında Almanya'da görevlendirilir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında 1923-1930 yılları arasında *Millî Mecmua*, *Güneş*, *Resimli Ay* ve *Hayat* dergilerinde hikâyeleri, hatıra yazıları çıkar. 1930-1936 yılları arasında *Cumhuriyet*'te hikâyeleri, makaleleri çıkar ve *Kırk Yıl* ile *Saray ve Ötesi*'ni yayımlar. 1940-1943 arasındaki yazıları ve oğlu Halil Vedat'ın ölümlüme dair hatıraları *Son Posta*'da yer alır. 1932'deki Türk Dili Kurultayı'nın ardından daha önceki eserlerinin dillerini sadeleştirmeye girişir. 27 Mart 1945'te ölü. Bakırköy Mezarlığı'na oğlu Halil Vedat'ın yanına gömülmüştür. Eserleri: Roman: *Sefile* (*Hizmet*, nr. 1-73 1886-1887), *Nemide* (1892), *Bir Ölüenin Defteri* (1893), *Ferdi ve Şürekası* (1895), *Mai* ve *Siyah* (1898), *Aşk-ı Memnû* (1901), *Kırk Hayatlar* (1924), *Nesli-Ahîr* (1990); Büyük hikâye: *Deli* (*Hizmet*, nr. 165-173 1888), *Bir Muhtıranın Son Yaprakları* (1888), *Bir İzdıvıcın Tarih-i Muasakası* (1888), *Bu muydu?* (1896), *Heyhat* (1898), *Valide Mektupları* (1999), *Küçük Hikâye: Tuhafe-i Letâif* (1893), *Küçük Fıkralar I-III* (1897-1899), *Bir Yazın Tarihi* (1900), *Solgun Demet* (1901), *Bir Şiir-i Hayal* (1914), *Sepette Bulunmuş* (1920), *Beyaz Şemsiye-Elfin* (Selâmi İzzet ile, ?), *İzdıvıc-ı Mütayemmin - Akşamcı* (Halit Fahri ve F. Celalettin ile, ?), *Mayıs Pazarı-Bir Deli* (Mehmet Rauf ile, ?), *Bir Hikâye-i Sevda* (1922), *Hepsinden Acı* (1934), *Aska Dair* (1935), *Onu Beklerken* (1935), *İhtiyar Dost* (1937), *Kadın Pençesi* (1939), *İzmir Hikâyeleri* (1950); Mensur Şiirler: *Mezardan Sesler* (1891), *Mensur Şiirler* (1893); Tiyatrolar: *Fürûzcan* (1918), *Kâbus* (1918), *Fare* (1926); Hatıra ve Gezi Yazıları: *Almanya Mektupları* (*Tanin* nr. 2383-2685, 1915-1916), *Alman Hayatı* (*Tanin* nr. 2579-2719, 1916), *Kırk Yıl* (1936), *Saray ve Ötesi* (1940-1942), *Bir Acı Hikâye* (1942); Makaleler: *Kenarda Kalmış* (1924), *Sanata Dair I-II-III-IV* (1938, 1939, 1955, 1963); Edebiyat Teorisi: *Hikâye* (1891), *Batı Edebiyatlarına Dair Eserleri: Garptan Şarka Seyyale-i Edebiye: Fransız Edebiyatının Nümune ve Tarihi: Medhal: Ezmine-i Mutavassıta ve On Altıncı Asır, c. 1* (1885), *Tarih-i Edebiyat-ı Garbiyeden Fransa Edebiyatı Dersleri* (1913), *Tarih-i Edebiyat-ı Garbiye, Kısım-ı Sâni: İspanyol Edebiyatı* (1913), *Alman Edebiyatı Tarihi* (1914), *Yunan Tarih-i Edebiyatı* (1915), *Latin Tarih-i Edebiyatı* (1915). Çeviriler: *Demirhane Müdürü* (George Ohnet'den, 1884), *Esrâr-ı Serendip* (Louis Jacolliot'dan, 1887), *Nâkil I-IV* (1893-1884), *Fennî Kitaplar: Haml ve Vaz-ı Haml* (1889), *Mebhasûl-kılf* (1893), *Bukalemun-ı Kîmya* (1893), *Hesap Oyunları* (1893), *İlm-i Sîma* (1894), *Kanun ve Fenn-i Velade* (1894), *Birkaç Yaprak* (1898).

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ / SEVAL ŞAHİN.....	7
--------------------------	---

Mai ve Siyah

AHMET CEMİL'İN İSTANBUL'U.....	336
--------------------------------	-----

EKLER.....	339
------------	-----

Ek I: Şiirler.....	341
--------------------	-----

Ek II: Zaman Çizelgesi.....	345
-----------------------------	-----

SONSÖZ

KAPTIRILMIŞ İDEAL: <i>MAI VE SİYAH ÜZERİNE</i> PSİKANALİTİK BİR DENEME / ORHAN KOÇAK.....	347
--	-----

SEÇİLMİŞ KAYNAKÇA.....	419
------------------------	-----

SUNUŞ

SEVAL ŐAHIN

Mai ve Siyah Türkçede yazılmıŐ en güzel romanlardandır. Türkçede modern romanın baŐlangıcı kabul edilen bu eser yıllardır değerini korumakta ve zevkle okunmaktadır. Eser, ilk olarak *Servet-i Fünûn* dergisinde 23 Mayıs 1312 - 27 Mart 1313 (nr. 273-317) tarihleri arasında 45 sayı ve resimli olarak tefrika edilmiŐ; ardından resimli olarak ilk defa 1898 yılında Âlem Matbaası tarafından yayımlanmıŐtır.

Elinizdeki baskıda eserin 1938 yılında yazarı tarafından yapılmış sadeleştirilmiş halidir, bu sebeple eserde herhangi bir sadeleŐtirme yapılmamıŐtır. Fakat esere, ilk baskısında yer alan ve Diran ırakyan tarafından yapılmış illüstrasyonları da ekledim.

Mai ve Siyah, Latin harfleriyle ilk olarak 1938 yılında Hilmi Kitabevi tarafından basılmıŐtır. Bu baskı, Halit Ziya'nın bir nsz ekleyerek kendisinin sadeleŐtirdięi metnin de ilk baskısıdır. Ardından aynı yayınevi eseri 1942 ve 1957 yıllarında yeniden yayımlar. 1963 yılından itibaren İnkılap ve Aka Yayınevleri eseri basmaya başlar. 1968 ve 1971'deki baskıların ardından 1976'da Nevzat Kızılcan eseri sadeleŐtirir ve bu Şekilde basılmaya başlar. 1980 yılında H. Fethi Gözler eseri yeniden sadeleŐtirir. *Mai ve Siyah* 1988 yılından itibaren sadece İnkılap Yayınları etiketiyle çıkmaya başlar ve bu kez de romanı Őemsettin Kutlu sadeleŐtirir. 1994, 1997, 1999 yıllarında bu Şekilde üç baskı yapar.

2001 yılında zgr Yayınları, Enfel Doğan'ın notlu ve szlkl olarak

hazırladığı, baskı karşılaştırmalarının olmadığı, 1938'deki sadeleştirilmiş nüshanın esas alındığı bir baskı yayınlar ve 2016 yılına kadar da bu kitap 2001, 2003, 2004, 2008 yıllarında dört baskı yapar.

2002 yılında Bülent Yorulmaz eserin tefrikasını, 1902'de yapılmış ikinci baskısını esas alarak 1. ve 3. baskısı ile karşılaştırarak yayına hazırlar. (bkz. Bülent Yorulmaz, *Halit Ziya Uşaklıgil - Mai ve Siyah - Mai ve Siyah Romanının Karşılaştırmalı Baskısı*, Lefkoşa, 2002) Eserin 2016 yılında telif haklarının sona ermesinin ardından birçok baskısı yapılmıştır.

Eseri yayına hazırlarken mümkün oldukça 1938'deki imlaya bağlı kaldım. Ancak,

– ibaretdi, gelmişdi gibi uyuma girmemiş ekleri uyuma sokarak ibarette, gelmişti,

– bağçe gibi kelimeleri günümüzde kullanıldığı şekilde bahçe,

– içmiyecek, bekliyerek gibi kelimeleri içmeyecek, bekleyerek,

– cevab, mürekkeb, mekteb gibi kelimeleri cevap, mürekkep,

– parmağile gibi kelimeleri parmağıyla,

– gülmeğe, bayılmağa gibi kelimeleri gülmeye, bayılmaya,

– da'vetiler, me'muru gibi kelimeleri davetliler, memuru,

– Ali Şekib, Ahmed Cemil gibi özel adları bugün yazıldığı gibi Ali Şekip, Ahmet Şevki,

– Ahmed Cemilin gibi özel adlardan sonra ayrılmayan ekleri ayırarak Ahmed Cemil'in,

– senedenberi bitişik yazılı kelimeleri seneden beri,

– men'edecek gibi kelimeleri menedecek,

– mecdiye, valde gibi kelimeleri mecdiye, valide

– hulya, terceme, ba'zan gibi kelimeleri hülya, tercüme, bazen

şekline getirdim. Eğer anlam değişikliği yoksa ayın ve hemze kullanımlarından kaçındım. Günümüzde kullanılmayan kelimelerin her sayfanın altında dipnotlarla karşılıklarını verdim. Avrupa dillerinden geçen kelimelerde kelimenin orijinal dilindeki halini yazdım. Eserde noktalama işaretlerinin kullanımında herhangi bir müdahalede bulunmadım. Bugün kullanılmayan ve 19. yüzyıl Arap harfli metinlerinde hem virgül hem de üç noktaya karşılık gelen bir anlamı vurgulayan (..) işaretinde de, yazarın üslubunu da etkileyen bir unsur olduğu için herhangi bir değişiklik yapmadım. *Mai ve Siyah*'ın 1898 baskısında bulunan ancak 1938 baskısında yer almayan bazı cümle ve ifadeleri ( ) içinde gösterdim. Eserin bu-

günkü okurla arasındaki mesafeyi kısaltabilmek amacıyla metinde geçen saat, para, uzunluk ve ağırlık birimlerini günümüz birimlerine çevirdim ve bunları da dipnotlarda belirttim. Bunlarla beraber metinde yer alan birçok kavramı ve meseleyi dipnotlarda açıkladım. Romanda Ahmet Cemil ve Hüseyin Nazmî'nin birlikte çevirmeye çalıştıkları Edmond Hara-court'un "Makber" adlı eserinin çevirisini, Ahmet Cemil'in tek başına çevirmeye çalıştığı Lamartine'in *Raphaël*'inin döneminde yapılmış bir tercümesini, dönem edebiyatından bahsettiklerinde özellikle değinilen Recai-zade Mahmut Ekrem'in "Hilâl-i Seher" şiirini kitabın sonunda yer alan Ek-ler kısmını koydum.

Mai ve Siyah romanı, Ahmet Cemil'in gözünden bize aktarılan beş yıllık bir zaman dilimini kapsamaktadır. Bu zaman diliminin çizelgesini romanda zamana dair verilen ifadelerden yola çıkarak kitabın sonundaki EK-2 kısmında gösterdim.

Yaklaşık üç yıllık bir sürece yayılan bu çalışmada uzun uzun *Mai ve Siyah* konuştuğum, yardımlarını gördüğüm Hanife Koncu, Müjgân Çakır, Didem Ardali Büyükarman, Banu Öztürk, İpek Bozkaya, Sait Çangır, Belce Ünüvar, Kerem Ünüvar, Emre Bayın, Şule Gürbüz, Ebru Aykut, Nurçin İleri, Fatih Altuğ, Fatih Bakırcı, Sevan Değirmenciyan, Yağmur Yıldırım, Meryem Çakır, Ezgi Bilgi Gümüş, Esin Hamamcı, Abdullah Altınay ve Mehmet Fatih Uslu'ya çok teşekkür ederim. Takdirler onların hatalar benimdir.

Böyle bir çalışma sonuçta aslında hiçbir zaman bitmeyen bir iş demek. O yüzden kitabı okuyanların eklemeler, hatalar ve öneriler için bana ulaşabilmesi amacıyla bir eposta adresi oluşturdum. maivesiyahiletisim@gmail.com adresine yazarsanız çok sevinirim. Amacım Türkçede roman tarihinde çok büyük bir hamle olan bu eserin metnini mümkün olduğu kadar doğru bir şekilde yayına hazırlamak oldu. Umarım bir nebze de olsa bunu başarabilmişimdir.

Kadıköy 2017

Birkaç Söz

Mai ve Siyah için sadeleştirilmesi vs yeni yazı ile tekrar basılması hakkında ısrar edenler olduğu gibi eserin, yeni yazı ile basılmasına değil, fakat sadeleştirilmesine itiraz edenler de bulundu. Eser eski halinde mevcut olmakta devam ediyor, eğer ona genç nesil de rağbet edecekse yeni yazı ile basılması bir zaruret demek oluyor, bu taktirde de sadeleşmesine şiddetle lüzum var; mademki yeni nesle mahsus olacaktır, lisanımı¹ onun kabul edebileceği bir şekle sokmak teşebbüsün tabii bir icabı demektir.

Ancak sadeleştirmek için ne yaptım: Terkipleri, menus² olmayan kelimeleri, ağır cümleleri bugünün zevkine uydurmak istedim. Üsluba, ibarelerin inşa tarzına, velhasıl eserin bünyesine asla dokunmadım. Aksine hareket, kitabı esas mahiyetinden soyamak olurdu.

Terkipleri ve kelimeleri değiştirirken bunların hayale ait olan vasıflarını açık lisan ile muhafaza ettim. Hatta mesela: “Bârân-ı elmas”,³ “Bârân-ı dürr-i siyah”⁴ terkiplerini, sonra hikâyenin kahramanı şairin kendi şivesinde kullandığı tabir ve terkipleri bırak-

---

1 Dil.

2 Alışılmış.

3 Elmas yağmuru.

4 Siyah inci yağmuru.

tım. Bunlara dokunmak mümkün değildi. Kitapta kalan lugatları¹ yeni nesilden menus bulmayanlar olabilir, fakat itikadımca² yenilik, lisanını, yenisi kadar eskisini de, bilmemek değildir. Hiçbir millette hiçbir münevver³ genç yoktur ki kendi lisanının geçmişi-ne vakıf olmasın.

Yapılan işe dair fazla izahata lüzum görmüyorum, vücuda gelen eser işin mahiyetini göstermeye kâfidir.

İmlâ için de birkaç söz ilave edeceğim:

Görülecek ki imlâda kendimce muvâfık⁴ bulduğum değişiklikler var. İctihad⁵ kapısı kapanmamış olduğundan ben görüşüme ve söyleyişime; göre yazdım, netekim bir taşra çocuğu da kendi, telaffuzuna göre bir imlâ kullanmaktadır ve kullanacaktır. Hiç kimseye “Beni taklit ve bu tarzı, takip ediniz!” diyecek salahiyyete⁶ malik olmak iddiasında değilim, ancak kendi nefsimde taalluk;⁷ eden salahiyyetle kanaat ediyorum.

HALİT ZİYA UŞAKLIGİL

---

1 Kelime.

2 İnanç.

3 Aydın.

4 Uygun.

5 Anlayış.

6 Hakkı olma.

7 İlişkin.

Mai ve Siyah

1

Sofranın etrafında yedi kişi idiler.

Bir gün, *Mir'at-ı Şuun*¹ sahib-i imtiyazı² Hüseyin Baha Efendi, matbaaya çehresinde başka bir sevinç parıldayarak girdiği zaman dört nüshadan beri devam eden dahili sanatlar makalesinin altına *son* kelimesini iri bir yazı şeklinde karalamak meşgul olan bařmuharrir³ Ali Şekip'e demiş idi ki:

– Yarın değil öbür gün *Mir'at-ı Şuun* onuncu senesinin  yüz altmış beşinci gününü ikmal⁴ ediyor. arşamba günü için...

Ali Şekip hemen cevap vermişti:

– Hiçbir şey yazamam. Ziyafet verilmeyince bir satır yazı yok.

Bu gece işte, Tepebaşı Bahçesi'nde⁵ yazı heyetine⁶ o ziyafet veriliyordu.

---

1 *Mir'at-ı Şuun*, şeylerin aynası anlamına gelir.

2 Gazetenin yazı işleri müdürü.

3 Başmuharrir, yani baş yazar, gazetenin ilk sayfasındaki makaleyi yazar.

4 Tamamlama.

5 Tepebaşı Bahçesi, Beyoğlu ilçesinde, Tepebaşı'nda yer almaktaydı ve 19. yüzyılda şehrin açılan ilk parkı olmuştur.

6 Yayın kurulu.

Davetliler *Mir'at-ı Şuun* ceridesi¹ muharirlerinden² ibaretti. Bütün bu gençler dört saat hep içmişler, bir saat hep yemişlerdi. Şimdi parmaklarının arasında karnı doyduktan sonra yalnız meşgul olmak için oyalananlara mahsus gevşek bir eda ile yavaş yavaş yuvarladığı bir elmanın kabuğunu bir parçada çıkarmaya çalışan Ali Şekip'ten başka, hepsi, sandalyelerinin vaziyetini tebdil³ etmişler; sofradan az çok çekilmişlerdi. Sofrada artık yemek sonuna mahsus bir dağınıklık hüküm sürüyordu; kahvenin gelmesine kadar unutulmuş bırakılmış elma, portakal kabukları ile dolu son tabaklar, diplerinde kırmızı cüralar⁴ görünen şarap kadehlerinin yanında duruyor; sofranın kenarından yer yer çıkan tütün dumanı bir müddet dalgalanarak lambanın etrafında dönen bir bulut teşkil ettikten sonra dağılıyor; beyaz örtünün üzerinde yüksek yemiş tabaklarının, sürahilerin, kadehlerin, oraya bırakılmış bir fesin şarap lekelerine karışan gölgeleri lambanın oynak ziyası altında gâh küçülüp gâh büyüyor... Şurada devrilmiş bir tuzluk... Ötede birisinin can sıkıntısı ile üç çataldan teşkiline çalıştığı bir ehram... Yer yer tabakların üzerine yahut şişelerin yanına bırakılmış peşkirler... Düşmüş de kaldırılmasına üşenilmiş bir bardak... Sofrayı baştan başa örten bir kargaşalık sanki yedi kuvvetli çenenin hücumundan yorgun düşmüş, melûl⁵ bir enkaz kümesi şeklinde serilmiş bir sofa.

Hepsi başka bir vaziyette idi: Bir tarafta Ahmet Cemil –latif kıvrıntılarla bükülerek kulaklarında dolaşan uzun sarı saçları⁶ ense sine dökülmüş bir genç– ellerini ceplerine sokmuş, bacaklarını uzatmış, ağzında sallanan sigarasının mini mini bulutlarına süz-gün gözlerle dalmış düşünüyor; ta öbür ucunda Sait Raci –arkadaşlarının şaireyn⁷ diyerek alay ettikleri iki genç şair– diğer bir şa-

1 Gazete.

2 Yazarlar.

3 Değiştirme.

4 Yudum.

5 Kederli.

6 Burada uzunluktan kasıt saçların kulak hizasını biraz geçmesidir. Sarı saçlardan kasıt ise bugünkü anlamda sarı değil, metnin sonrasında da ifade edileceği gibi kumral renktir.

7 İki şair.

irin ayağına ip takmış sürüklüyorlar; biri –kısa, zayıf, kuru, öyle ki susuz bir yerde yetişmiş zannolunur– yanında boş kalmış bir sandalyeye eğilerek iki sandalye ötede sahib-i imtiyaz Hüseyin Baha'nın idare memuru¹ Ahmet Şevki'ye tevdi² ettiği derterini dinlemek için kulak kabartıyor; kafaları buhar ile şişmiş olan bütün bu adamlar geciken kahveyi bekleyerek orada, şu perişan sofranın kenarında yarım kalmış sözleri ikmal³ ediyorlardı. Herkes söylüyor, hiç kimse dinlemiyordu. Ahenksiz, vezinsiz aletlerden mürekkebe bir musiki heyeti gibi mukaddemesiz,⁴ müntehasız,⁵ kırık, dökük muhaverele,⁶ çok içilmiş, çok yenmiş zamanlara mahsus bir ser-seri fikir ve lisan akışı...

Ali Şekip elmasını soymuş idi, bozmayarak, sakatlamayarak çıkarmaya muvaffak olduğu kabuğu karşıda şaireynin arasına fırlattı: – Raci! Seni çatlattım!.. dedi.

Onlar lakırdılarını kesmediler, Raci diyordu ki:

– Bak fikirlerimin neticesini söyleyeyim. Onda tek bir şey var: Yalnız ben yazayım, benden başka kimse yazmasın, diyor!

– Demek: Edebiyat inhisanı!⁷ Sahib-i imtiyazı: Hüseyin Nazmi.

Raci gülerek sustuğu zaman bir aralık arkadaşı –parlak siyah gözlü, derin kırılmış gür sakallı bir genç– başıyla Ali Şekip'i işaret ederek sordu.

İkisi de onun şakasını anlamamıştı. Uzaktan vakayı takip eden kısa, kuru çocuk –Saip– yanlarına yaklaştı, yere düşen elma kabuğunu bir ucundan tutarak gösterdi, nükteyi izah etti: Onun ri-vayetine göre meyvaların kabukları öyle tamam soyulursa şeytan çatlarmış!⁸ O, Ali Şekip'in latifesi pek parlak buluyor, kırık kırık çirkin bir sinirli kakhaha ile gülüyordu. Şaireyn bundan zevk alamadılar, Raci:

1 Bugün gazetelerin yazı işleri müdürlüğüne denk gelen pozisyon.

2 Emanet.

3 Tamamlama.

4 Başlangıç.

5 Son.

6 Konuşma.

7 İdare.

8 Elmanın kabuğunu hiç koparmadan soymadan bahsediyor. Eğer bunu yapabilirsen dileğinin tutacağına inanılır. Meyhane masalarında yaygındır.

– Puf!.. dedi. Soğuk!. Tahtessıfır¹ 30!.. Şunu *Mir'at-ı Şuun*'un bir sahifesinde imza koymadan neşretseler herkes Ali Şekip'in olduğuna yemin ederdi.

Başmuharrir² işitmedi. Kendi kendisine:

– Şimdi de ötekini çatlatmalı; diyordu.

Ötede idare memuru –kısa, şişman; bıyıkları seyrek, o kadar ki yolunmuş zannolunur, yanakları kıpkırmızı, öyle ki berber sakalından nişane bırakmamak için derisini soymuş kıyas edilir; hiçbir sinne³ sığmaz bir yaşta; bir adam ki yürürken yuvarlanıyor, otururken gömülüyor denebilir– şairlerin fırkasına döndü, kendisi ile eğlenmişler zannı ile:

– Ahmet Şevki Efendi'nin burada olduğu unutulmamalı...

dedi. İşitenler güldüler, idare memurunun kendisinden bahsederken Ahmet Şevki Efendi demesinden herkes hoşlanırdı.

Elleri ceplerinde düşünen Ahmet Cemil hafifçe dönerek dudaklarının arasından bir şey söyledi, fakat işitilemedi.

Bu aralık kısa, zayıf kuru çocuk şairlerin yanından ayrılmış, tekrar sahib-i imtiyazın sırlarına rağbet göstermiş idi. Bu sırada Hüseyin Baha Efendi matbaa idare işleri memurundan bahsederek ve muhatabının bir sözüne cevap vererek diyordu ki:

– Ne?.. İstikamet ha?.. Hay safderun⁴ hay! Elini versen parmaklarımı eksik bulursun.

Bu aralık Ali Şekip:

– Kahve!.. diye bağırırdı. Kahve içmeyecek miyiz?.. Kahve!..

O zaman, birden herkes bir şey eksik olduğunu, onu bekleyerek burada kaldıklarını hatırladılar, yedi ses bir nakarat gibi tekrar etti:

– Kahve!.. Kahve!..

Sahib-i imtiyaz –Hüseyin Baha Efendi kendi isminden ziyade sıfatının unvanıyla anılır– sahib-i imtiyaz parmağıyla uzaktan kahve getiren uşağı gösterdi. Bütün bu çılgn çocuklar ayaklarını vurarak, çırpınarak, bağırarak nakaratı tekrar ediyorlardı:

– Kahve!.. Kahve!..

---

1 Sıfırın altı.

2 Başyazar.

3 Yaş.

4 Kolay kandırılabilen.